

ارزیابی الگوی مدیریت محله مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری مطالعه موردی: محله اوین، تهران

ابوالفضل مشکینی^۱ - عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری
سید موسی پورموسوی - عضو هیئت علمی دانشگاه امام حسین، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری
سهراب موذن - کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۱/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۱/۳۱

چکیده

در سال‌های اخیر در کلانشهر تهران مدیریت شهری در قالب تشکیل و حمایت از فعالیت شورایی‌های محلات، اقدامات خوبی در زمینه استفاده از ظرفیت مشارکت و همکاری شهروندان و توجه به اولویت‌ها و نیازهای محلی با توجه به جایگاه ویژه محلات در سازماندهی و شکل‌دهی امور شهری، انجام داده که اجرای - طرح مدیریت محله - در این راستا بوده است. همچنین در دهه‌های اخیر، رویکردهای مختلفی در ارتباط با مدیریت شهری به ویژه مدیریت کلانشهرها به وجود آمده که رویکرد - حکمروایی مطلوب شهری - در زمره مهمترین این رویکردهاست که خواستار تعامل میان سه نهاد دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی به منظور مدیریت بهتر شهرها می‌باشد. با توجه به همین امر، مقاله حاضر به بررسی وضعیت مدیریت محله اوین از لحاظ شاخص‌های هشتمین حکمروایی مطلوب شهری می‌پردازد و در پی پاسخگویی به سؤالات تحقیق می‌باشد که شامل چه شاخص‌هایی عملکرد بیشتری در شکل‌گیری الگوی مطلوب محدود مورد مطالعه داشته‌اند؟ و مدیریت محله اوین از نظر شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در چه وضعیتی می‌باشد؟ این پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی بوده و ابزار سنجش، پرسشنامه می‌باشد. با طراحی گویه‌ها برای هر شاخص با استفاده از طیف لیکرت از کارشناسان ساکن محله اوین تنظیم شده و حجم نمونه برابر با ۰۴ نفر از کارشناسان بوده است. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، نمونه‌گیری تصادفی ساده بوده و نوع پژوهش از لحاظ هدف نیز، کاربردی می‌باشد. داده‌های به دست آمده با استفاده از آزمون‌های آماری T-TEST، AVONA، و آزمون‌های تعقیبی YEKUT و TTENNUD در فضای نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از آزمون آماری نشان می‌دهد که شاخص‌های اثربخشی و پاسخگویی، از کارکرد بیشتری در شکل‌گیری الگوی مطلوب مدیریت محله اوین نقش داشته‌اند (تأیید فرضیه اول) و مدیریت محله اوین از لحاظ شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در وضعیت خوبی قرار دارد (تأیید فرضیه دوم).

واژگان کلیدی: محله، مدیریت محله، حکمروایی مطلوب شهری، کلانشهر تهران، محله اوین.

۳۱

شماره ششم

بهار ۱۳۹۲

فصلنامه

علمی-پژوهشی

مطالعات

شهری

ارزیابی الگوی مدیریت محلات مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری

۱. مقدمه

در دهه‌های اخیر، بسیاری از سازمان‌ها و نهادهای مدیریت و برنامه‌ریزی بر ترویج نوعی نگرش مشارکتی برای تشویق مدیریت و برنامه‌ریزی از ((پایین به بالا)) و تأکید بر اجتماعات محله‌ای به منظور توانمندسازی آنها و نظارت بر اقدامات توسعه‌ای تأکید داشته‌اند. از همین رو برنامه‌ریزی برای مشارکت دادن، حضور آگاهانه و معنادار شهروندان در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و رفاهی و محلی، یکی از مهمترین دغدغه‌ها و ضرورت‌های مدیران شهری است. در این راستا، پژوهش‌ها و مطالعات زیادی در یکی دو دهه اخیر صورت گرفته که همه به نوعی سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری را از خردترین واحد (یعنی محله) و ایجاد سازوکاری به منظور شکل‌گیری مدیریت در سطح محلات پیشنهاد کرده‌اند.

علیرغم پیشینه طولانی شهرنشینی و وجود الگوهای سنتی اداره مشارکتی محله‌های شهری در ایران، پیروی از الگوهای متمرکز برنامه‌ریزی و مدیریت شهری در دوره معاصر، امکان دخالت و مشارکت شهروندان در اداره امور شهر را به آنها نداده است. این در حالی است که روزبه‌روز بر پیچیدگی مسائل شهری و تنوع نیازهای شهروندیان افزوده شده؛ در چنین شرایطی نظام مدیریت شهری به منظور کاستن از آثار زیانبار گسترش شهرنشینی و همچنین برای مقابله با دشواری‌های اداره شهرها، در جستجوی راه‌هایی برای تسهیل اداره امور شهرها بوده که یکی از این راه‌ها، استفاده از مشارکت‌های مردمی و بهره‌گیری از مدیریت محله می‌باشد.

کلانشهر تهران، به عنوان پایتخت و بزرگترین مادرشهر ایران، با داشتن جمعیتی بالغ بر هشت میلیون و ۲۴۴ هزار و ۷۵۹ نفر (مرکز آمار ایران؛ سالنامه آمار ۱۳۹۰)، به دلیل افزایش زیاد جمعیت و رشد و گسترش نامتوازن، دارای مسائل و مشکلات متعددی در ارتباط با مدیریت و خدمات شهری می‌باشد. در سال‌های اخیر مدیریت شهری تهران، برای مدیریت هرچه بهتر این شهر و کاستن مشکلات و نارسایی‌های شهروندان تهرانی اقدام به پیاده‌سازی طرح مدیریت محله در سطح محلات شهری تهران کرده است. مدیریت محلات به عنوان مهمترین عرصه مدیریت و برنامه‌ریزی مشارکتی، دارای مدیریت غیرمتمرکز، مشارکتی یا تعاملی است. بنابراین در راستای رفع نارسایی‌های موجود توسعه اجتماعی و فضایی شهر تهران، تمرکز بر مدیریت و توسعه محلات به عنوان مبنا و ضرورت توسعه نواحی، مناطق و کلانشهر تهران، ارزیابی الگوهای مدیریت محله‌ای در چارچوب حکمروایی مطلوب شهری، امری اجتناب‌ناپذیر است؛ چرا که در کنار مشارکت (به عنوان مهمترین هدف اجرای طرح مدیریت محلات)، توجه به دقت، سرعت، صحت، کیفیت ارائه خدمات، افزایش پاسخ‌گویی مدیران شهری، کارآمدتر شدن روند مدیریت و خدمات ارائه شده و ... از اهداف مهم اجرای طرح مدیریت محلات است. به همین دلیل، این الگوی مدیریت نیاز به سنجش براساس معیارها و اصولی دارد تا به بهترین نحو ممکن به اهداف از پیش تعیین شده برسد تا معیارها و شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری با توجه به شاخص‌های مطرح شده بتواند بهترین ابزار سنجش برای رسیدن به این اهداف

باشد. در این راستا، مهمترین مسئله این پژوهش بررسی و ارزیابی مدیریت محلات بر مبنای شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری می‌باشد، تا نقش این شاخص‌ها در مدیریت محلی و ارتباط بین الگوی فعلی این مدیریت و شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری به منظور عملکرد هرچه بهتر این نهاد مردمی ارزیابی شود. با توجه به عنوان تحقیق و همچنین مباحث یادشده در بالا، هدف این تحقیق پاسخ دادن به سؤالات زیر می‌باشد:

۱) در شکل‌گیری الگوی مطلوب مدیریت محله اوین چه شاخص‌هایی کارکرد بیشتری داشته‌اند؟
۲) مدیریت محله اوین در ارتباط با شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در چه وضعیتی قرار دارد؟
برای پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق نیز دو فرضیه زیر مطرح شده است:

۱) به نظر می‌رسد در مدیریت محله مورد مطالعه شاخص‌های اثربخشی و پاسخ‌گویی از کارکرد بیشتری برخوردار می‌باشد.
۲) به نظر می‌رسد مدیریت محله اوین در ارتباط با شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در وضعیت خوبی قرار دارد.
برای ارزیابی بهتر موضوع تحقیق، از میان ۳۷۶ محله شهر تهران، محله اوین (که جزو اولین محلاتی می‌باشد که طرح مدیریت محله و شکل‌گیری هیأت امناء و شورایی‌های محله در آن انجام شده) را به عنوان مورد مطالعه انتخاب کرده‌ایم.

۲. مبانی نظری

۲.۱. حکمروایی مطلوب شهری

اصطلاح **حکمروایی مطلوب شهری** را به سه جزء می‌توان تجزیه کرد: حکمروایی، شهری و مطلوب. زیست‌بوم سازمان ملل، **حکمروایی** را برای توصیف فرآیند تصمیم‌گیری‌های جمعی به کار می‌برد. **شهری** معمولاً به گروه‌هایی اشاره دارد که در نواحی متراکم شهری زندگی می‌کنند. **مطلوب** به بار ارزشی این اصطلاح اشاره دارد (هاشمی و دیگران؛ ۱۳۹۰، ۹۶). در حقیقت حکمروایی مطلوب شهری به خاطر عدم اعتماد به مدیریت شهری سابق در کشورهای توسعه‌نیافته شکل گرفته است. چرا که بسیاری از مردم این کشورها از توانایی مدیریت شهری سابق برای رفع مشکلات اجتماعی ناامید شده‌اند و این امر موجب تجدیدنظر در تئوری‌های سنتی مدیریت شهری شده است.

حکمروایی مطلوب شهری بایستی زنان و مردان را قادر سازد تا به مزایای حقوق شهروندی دست یابند. حکمروایی مطلوب شهری که مبتنی بر حقوق شهروندی می‌باشد، تصریح می‌کند که همه شهروندان اعم از مردان، زنان و کودکان از دسترسی به نیازهای ضروری زندگی شهری شامل مسکن، امنیت شغلی، آب سالم، بهداشت، محیط‌زیست پاک، سلامتی، آموزش و تغذیه، اشتغال، امنیت عمومی و تحرک نیابستی محروم باشند. از طریق حکمروایی مطلوب شهری، شهروندان می‌توانند برنامه‌ای را تهیه دیده که به واسطه همین برنامه از استعداد خود برای بهبود موقعیت و شرایط اجتماعی و اقتصادی استفاده کنند (UN-HABITAT; 2002, 14).

حکمرمایی مطلوب شهری، حاکی از آن است که همه شهروندان، اعم از فقرا و گروه‌های به حاشیه رانده شده، این حق را دارند که:

• به صورت مستقیم یا غیرمستقیم در تصمیم‌گیری‌هایی که زندگی و معیشت آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، مشارکت داشته باشند.

• سهم آنها در توسعه شهری به رسمیت شناخته شود، حتی اگر این کار از طریق بخش‌های غیررسمی صورت بگیرد.

• به مزایا و منافعی که از طریق توسعه شهری ایجاد می‌شود، سهمیم شوند؛ مزایایی همچون دسترسی به خدمات و زیرساخت‌های شهری و زمین برای ساخت مسکن (Sheng; 2010, 135).

حکمرمایی شهری زمانی مطلوب خوانده می‌شود که دارای ویژگی‌هایی باشد. این حکمرمایی باید مؤثر، مشارکتی، شفاف، پاسخگو و عادلانه باشد و مقررات قانونی را اعمال کند. در واقع فرآیندی است که به وسیله دولت هدایت می‌شود ولی با همکاری بخش خصوصی و جامعه مدنی به پیش می‌رود. مشارکت و تعامل سازنده هر سه بخش برای تحقق توسعه انسانی ضرورت دارد (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۵۰).

مفهوم حکمرمایی مطلوب شهری جزو مفاهیم هنجاری بوده و می‌تواند به عنوان الگوی عملکردی استفاده شود. این حکمرمایی می‌تواند به عنوان جستجوی راه‌حلی باشد که از طریق مذاکراتی که با استفاده از روش‌های متعدد و نیز درگیری بازیگران بخش رسمی (دولتی) و غیررسمی (غیردولتی)، به دست آید. حکمرمایی مطلوب شهری همچنین به عنوان یک مفهوم بنیادی با هدف بهبود مهارت‌های اداری و بهره‌وری، شفافیت، مبارزه با فساد و افزایش پاسخگویی مقامات شهری برداشت شده است (Kadago et al; 2010, 1). برنامه توسعه سازمان ملل متحد، حکمرمایی مطلوب شهری را مشارکت برابر همه شهروندان در تصمیم‌گیری می‌داند که نه تنها شامل دولت بلکه شامل جامعه مدنی و بازار است که در نهایت به ایجاد شرایط قانونمندی و کنش جمعی کمک می‌کند. حکمرمایی مطلوب شهری در این معنی حاوی معنایی دوگانه است؛ به این ترتیب که در یک سمت این مفهوم به تجلیات تجربی انطباق دولت با محیط بیرونی و از طرف دیگر بر الگوی مفهومی یا نظری همیاری نظامات اجتماعی و نقش دولت در این فرآیند مربوط است. بنابراین هرم حکمرمایی مطلوب شهری حامل سه عنصر فوق خواهد بود که فقط یک ضلع آن مربوط به دخالت دولت است و اضلاع دیگر آن متحمل حضور جامعه مدنی و بازار است. همچنین مفهوم حکمرمایی مطلوب شهری متضمن همه ویژگی‌ها و شاخص‌های هنجاری موازی با مفهوم حکمرمایی و حکمرمایی مطلوب همانند شمول و در بر گیرندگی، مسئولیت‌پذیری، انصاف و کارایی، مشارکت، نقش جامعه مدنی و غیره است و در عین حال این مفهوم به یک بعد فضایی اشاره می‌کند و شامل برنامه‌ریزی به عنوان کارکرد حکمرمایی شهری است (پورمحمدی و دیگران، ۱۳۹۰: ۴۲-۴۱).

۲،۱،۱. حکمرمایی مطلوب شهری در اسناد حقوقی بین‌المللی مهمترین اسناد حقوقی بین‌المللی در ارتباط با هنجارهای

حکمرمایی مطلوب شهری (اعلامیه جهانی حقوق بشر) (۱۹۴۸م)، (میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی) (۱۹۶۶م)، (میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) (۱۹۶۶م)، (کنواسیون محو همه اشکال تبعیض علیه زنان) (۱۹۷۹م)، (اعلامیه حق توسعه) (۱۹۸۶) و (کنواسیون حقوق کودک) است که با توجه به مسائل بیان شده در این اسناد و ارتباط آنها با حکمرمایی مطلوب شهری و با حقوق بشر می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد.

• مشروعیت و پاسخگویی حکومت
• آزادی تشکل‌ها و مشارکت فعال
• توانمندسازی زنان به مثابه عنصری کلیدی در راهبرد ریشه‌کنی فقر

• چارچوب حقوقی برای ایجاد محیط زیستی سالم در شهرها
• دسترسی و اعتبار اطلاعات
• مدیریت کارای بخش عمومی
• ایجاد مشارکت فعال در فرآیند تصمیم‌گیری (نوبری و رحیمی، ۱۳۸۹: ۲۲).

۲،۲. مدیریت محله

در ارتباط با مدیریت محله می‌توان بحث را با این مقدمه شروع کرد که برای اداره عمومی شهر دو دیدگاه وجود دارد: در دیدگاه نخست حکومت قرار دارد که شهرداری مسئولیت تمامی امور را برعهده دارد (وظیفه تأمین خدمات برای جامعه مدنی) و دیدگاه دوم بر مبنای حکمرمایی مطلوب است. دیدگاه دوم به مقوله مدیریت محله‌ای نزدیک است چون تقسیم وظایف در آن وجود دارد. در این دیدگاه، شهرداری به عنوان نماینده حکومت، امکانات لازم و اولیه را تأمین کرده، نقش تسهیل بخشی را ایفا کرده و زمینه لازم برای فعالیت بخش دوم که بخش خصوصی می‌باشد را فراهم می‌کند. بخش خصوصی در حقیقت به عنوان سرمایه‌گذار پا به عرصه فعالیت می‌گذارد و باید ضمانت لازم را از نظر حفظ و بازگشت سرمایه در اختیار داشته باشد. بخش سوم جامعه مدنی می‌باشد که در دیدگاه نخست منفعل بوده و در این دیدگاه نقش تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی و مهم‌تر از همه نظارت را برعهده دارد. با به وجود آمدن چنین شرایطی می‌توان به مدیریت محله‌ای به معنای واقعی آن تحقق بخشید (معصومی، ۱۳۹۰: ۱۷).

مدیریت محله‌ای رویکرد نسبتاً جدیدی به بهبود خدمات عمومی می‌باشد. در ساده‌ترین حالت، مدیریت محله ارتباطی است بین جوامع محلی و ارائه‌دهندگان خدمات محلی در سطح یک محله به منظور مقابله با مشکلات محلی و بهبود خدمات محلی (Department for communities and local government; 2011, 1).

مدیریت محله سازمانی است محلی، متشکل از عناصر و اجزا و

- 1- The Universal Declaration on Human Rights
- 2- The Covenant on Civil and Political Rights
- 3- The Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
- 4- The Covenant on the Eliminate of Discrimination against Women's
- 5- The Declaration on the Right to Development

بازیگران رسمی و غیررسمی در ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، و کالبدی زندگی محله‌ای با هدف اداره، هدایت، کنترل و نظارت ارزشیابی همه جانبه محله در راستای اهداف مدیریت شهری (پورعاشور، ۱۳۹۰، ۱۴).

مدیریت محلی براساس مسئولیت شهروندی، عدم تمرکز و احساس تعلق شکل می‌گیرد. به طور کلی پیش شرط‌های اصلی تحقق عملی مدیریت محلی عبارتند از:

۱) توانایی فنی و مدیریت حکومت محلی،

۲) مشروعیت سیاسی در تصمیم‌گیری،

۳) دسترسی به منابع و

۴) دارا بودن چارچوب حقوقی (مقفر، شفیع، ۱۳۸۷، ۱۲).

مدیریت محله، رویکردی نوین در مدیریت شهری است که در آن شهر به چند محله تقسیم و در مدیریت آن بر استفاده از نیروها و منابع انسانی و فرصت‌های محلی تأکید شده و نیازسنجی‌ها نیز براساس اظهارات ساکنین محله انجام می‌گیرد. در این رویکرد، ساکنین محله بهترین کسانی تلقی می‌شوند که می‌توانند مدیریت شهری را به منظور شناخت هرچه بیشتر مسائل و مشکلات محله و همچنین ارائه راه حل یاری نمایند (Neighborhood Renewal Unit, 2006, 7).

می‌توان گفت مدیریت محله، رویکردی است که اجتماعات محلی و ارائه‌دهندگان خدمات را قادر می‌سازد تا با یکدیگر برای بهبود خدمات رسانی در سطح محله و کیفیت زندگی همکاری کنند. این کار از طریق تأمین خدمات محلی و ایجاد حس مسئولیت‌پذیری بیشتر مسئولین انجام می‌گیرد. این نوع مدیریت فرآیندی است که هر محله را به عنوان موجودیت منحصر به فرد می‌شناسد؛ و این امر را امکان‌پذیر می‌سازد تا جمعیتی که در محله زندگی، کار یا خدمات رسانی می‌کنند، نقاط قوت خود را تقویت کرده و به مقابله با چالش‌های جدید بپردازند (Report of the Local Services and Community Safety, 2011, 7).

۲.۲.۱. عناصر کلیدی یک مدیریت محله موفق

مدیریت محله می‌تواند با توجه به ساختارهای سیاسی و اقتصادی کشورهای مختلف به اشکال و فرم‌های گوناگونی شکل گرفته و به اهداف و چشم‌اندازهای مورد نظر نائل نشود. بنابراین با توجه به تجربه ایجاد مدیریت محله در کشورهای مختلف (از جمله طرح NBN^۱ در شهر روجستر در ایالت نیویورک، کشور آمریکا (UMIC.ir, 1385))، مدیریت محله در شهر برلین، آلمان (Senate Department for Urban Development and the Environment Berlin, 2010; 1-12) می‌شود چنین اظهار نظر کرد که عناصر زیر می‌توانند کلید موفقیت مدیریت محله باشند:

۱. محله با تعریفی واضح و روشن و مرزهای مشخص: اندازه محلات بستگی به شرایط محلی دارد. مدیریت محله جمعیتی بین پنج تا ۱۵ هزار نفر را پوشش خواهد داد. سرانه هزینه‌های افراد در محلات زیر پنج هزار نفر افزایش خواهد یافت و نواحی با جمعیت بالای ۱۵ هزار نفر غیرمحمول است که به عنوان محله شناخته شوند.

۲. درگیری^۲ و به کارگیری ساکنین محله: منابع و امکانات مورد نیاز برای حمایت و حفظ مشارکت ساکنین محله:

• حمایت از مشارکت مستقیم ساکنان محله در مدیریت مشارکت محلی و گروه‌های کاری،

• حمایت از سازمان‌های محلی و

• حذف موانع بازدارنده از مشارکت ساکنین در سازمان‌ها و ارگان‌های محلی و فرآیند تصمیم‌گیری.

۳. مدیر محله که پویا، ذی‌نفوذ و دارای قدرت باشد: این امر حیاتی است که شخصی باصلاحیت و صاحب نفوذ به عنوان مدیر محله انتخاب شود تا دید وسیع به ارائه خدمات مورد نیاز، هماهنگی فعالیت‌های مختلف و توانایی گفت‌وگو برای تغییر مسائل جزئی و کلی را داشته باشد. مدیریت، نیازمند تیمی برای تشخیص نیازها و تعیین اندازه محله (ترجیحاً از ساکنین خود محله) می‌باشد.

۴. مشارکت محلی برای ارائه مسیر راهبردی: برای ارائه مسیر راهبردی و همچنین رهبری و هدایت، مدیریت محله نیازمند برخی از اشکال مشارکت ساختاری می‌باشد. مشارکت به نحو مطلوبی ساکنین محله، شوراها و ارائه‌دهندگان خدمات کلیدی را گرد هم می‌آورد. کسانی که در امر مشارکت خواهند بود بایستی توانایی فکر و عمل راهبردی، درک مفهوم مدیریت محله، تعهد به مدیریت محله و قدرت اتخاذ تصمیمات راهبردی، سیاست‌گذاری و تخصیص منابع را داشته باشند.

۵. حمایت و تعهد نسبت به مقامات محلی: مشارکت محلی نیازمند توسعه روابط مناسب با ساختارهای محلی قدرت، به ویژه با مقامات محلی و مشارکت راهبردی محلی دارد.

۶. کیفیت مربوط به اطلاعات مورد نیاز: اطلاعات به دلیل موارد زیر نیاز می‌باشد:

• به منظور ایجاد پایگاه داده مناسب و نظارت هدفمند نسبت به شرایط محله،

• تعیین نیازها و اولویت‌های ساکنین محله،

• داشتن مدارک و شواهدی برای تغییرات به وجود آمده و

• تعیین تأثیر مداخلات یا انجام کارهای مختلف در محله.

۷. تعهد تأمین کنندگان خدمات و سازوکارهای تعدیل‌کننده میان ساکنین و خدمات: ارائه‌دهندگان خدمات بایستی متعهد به اصول و اهداف مدیریت محله، مروج تغییرات فرهنگی و پذیرای افکار و اندیشه‌های جدید باشند. این تعهد نیازمند ارائه هم در سطوح پایین و هم در سطوح متوسط و بالای محله دارد.

ساختارها و سازوکارها باید به گونه‌ای شکل گرفته و گسترش یابند که ضمن تأمین خدمات اهالی محله از طریق به چالش کشیدن ارائه‌دهندگان خدمات، سطوح مختلف نیازها را هم شناسایی و هم برآورده سازند (Department for Communities and Local Government, 2011; 2-3).

۳. معرفی محدوده مورد مطالعه

محلۀ اوین در طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۲۵ دقیقه و در عرض جغرافیایی ۳۵ درجه و ۴۰ دقیقه و در چهار کیلومتری غرب تجریش واقع شده است. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا هزار و ۶۵۴ متر می‌باشد. در گذشته این روستا از شمال به قسمتی از ارتفاعات توچال، در شمال غربی به دره درکه، از جنوب به قلعه ارامنه و ونک، از شرق نخست به اراضی ولنجک و دوم به اراضی محمودیه و سوم به خیابان ولیعصر و از غرب به رودخانه اوین-درکه محدود بود، اکنون این روستا به عنوان یک محلۀ شهری در محدوده اداری منطقه یک، از شمال به جاده درکه و دانشگاه و از جنوب به بزرگراه شهید چمران و هتل اوین و از شرق به نمایشگاه بین‌المللی و از غرب به رودخانه اوین-درکه محدود است. این محلۀ به عنوان یکی از محلات شمیران در قلب ناحیه دو، از منطقه یک تهران واقع شده است. جمعیت محلۀ اوین در سال ۱۳۸۵ برابر با هشت هزار و ۱۱۶ نفر بوده و مساحت این محلۀ در حدود ۲/۵ هکتار می‌باشد (حیاتی، ۱۳۸۹؛ ۶۵؛ معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه یک، ۱۳۸۹؛ ۱۸).

در این بخش به منظور آشنایی با طرح مدیریت محلات در شهر تهران، نگاهی به این مدیریت می‌اندازیم.

با توجه به اینکه سرعت گسترش تهران و تبدیل آن به کلانشهر، تغییر شرایط زندگی، تغییر نیازها و افزایش جمعیت در بسیاری از مناطق، لزوم بازنگری مدیریت در این شهر را موجب شده است، طرح انتقال اداره شهرها از منطقه محوری به ناحیه محوری و سپس محلۀ محوری، چند سالی است که به عنوان راهکاری برای مدیریت بهتر و ارائه حداکثر خدمات به حداکثر شهروندان، به پروژه‌ای با اهمیت برای مدیران شهر تهران و با تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا، براساس اصول ۶، ۷، ۱۰، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۵ و ۱۰۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، گسترش فکر و عمل شورایی به ضرورتی تاریخی و اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است. رفع این مشکلات و بهبود شرایط، مستلزم تمرکززدایی و بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های آحاد مردم و مشارکت واقعی، پایدار، دائمی و نهادینه، تشکیل انجمن‌ها و سازمان‌ها و نهادهای مدنی داوطلبانه و مردمی است. در راستای تحقق اهداف فوق و خصوصاً اجرای بندهای ششم و هفتم ماده ۷۱ قانون یادشده، شورای اسلامی شهر تهران به موجب این طرح، اقدام به تأسیس انجمن‌های شورایی در محلات تهران نموده است؛ چرا که موضوعات در سطح شهرهای بزرگی مانند تهران به قدری با هم متفاوتند که در برخی موارد نمی‌توان تصمیم واحدی برای همه مناطق شهر اتخاذ کرد، اما می‌توان به گونه‌ای عمل کرد که موضوعات و مشکلات در درون همان محلۀ و با کمک و همیاری مستقیم ساکنان محلۀ حل و فصل شود. از این رو ایجاد نهادهای داوطلبانه مردمی به نام شورایی‌ها به عنوان اهرمی قوی به یاری مسئولین و مدیران شهری آمده است. مشارکت اجتماعی محلی در کشورهای مختلف به منظور کنترل سیاسی - اجتماعی و با علم به اینکه مشارکت هزینه برنامه‌های توسعه اجتماعی را کاهش می‌دهد و اجرای آن را تسهیل می‌کند، به کار می‌رود. در پی شکل‌گیری شورایی‌ها و به

منظور سپردن امور محلۀ به ساکنین محلات و با توجه به وظایف و نقش شهرداری تهران در گسترش مشارکت و حضور شهروندان در عرصه‌های مختلف و سیاست محلۀ محوری و در راستای تحقق مفاد بندهای ۲، ۵ و ۷ مندرج در ماده ۷۱ قانون وظایف و تشکیلات شورای اسلامی کشور، مصوب مجلس شورای اسلامی و به استناد مصوبات ۱۳۸۵/۷۱۹۱/۱۸۸۵ مورخ ۱۳۸۵/۲/۱۰ جلسات ۲۰۵ و ۲۰۶ و ۱۳۸۵/۱۱۷۸۵/۱۳۱۷/۱۶۰ مورخ ۱۳۸۸/۸/۱۳ جلسه ۲۲۹ شورای اسلامی شهر تهران، برای مهیا کردن شرایط و زمینه‌های قانونی، اجرایی و تشکیلاتی لازم به منظور شکل‌گیری مشارکت آگاهانه، معنادار، قاعده‌مند و پایدار و استفاده بهینه مدیریت شهری از سرمایه اجتماعی - دست‌ورالعمل ساماندهی مشارکت‌های اجتماعی در محلات شهر تهران - (شکل‌گیری مدیریت محلات) به شرح ذیل تصویب شد (ذاکری، ۱۳۸۹؛ ۱۲-۸):

اهداف طرح مدیریت محلۀ در شهر تهران:

- ۱) افزایش مشارکت مردمی در اداره امور شهر از طریق به کارگیری توانمندی‌ها و ظرفیت‌های مادی و معنوی آنان و استفاده مثبت از امکانات محلات.
- ۲) ایجاد یک رکن اجرایی در سطح محلۀ متناسب با رکن مشورتی و نظارتی شورایی.
- ۳) افزایش اعتماد و ارتباط متقابل بین شهرداری و ساکنین محلات.
- ۴) تطابق هرچه بیشتر تصمیمات، برنامه‌ها و فعالیت‌های شهرداری با خواسته‌ها و مطالبات اصلی و مهم مردم.
- ۵) تلاش در جهت احیا و برجسته‌سازی هویت و جایگاه محلۀ ای.
- ۶) افزایش همکاری مشترک شهروندان و شهرداری در انجام فعالیت‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و رفاهی.

اعضای کمیته ساماندهی مشارکت‌های اجتماعی

محلۀ (مدیریت محلۀ):

۱. اعضای اصلی شورایی محلۀ (هفت نفره).
 ۲. دو نفر از مسئولین کارگروه‌های تخصصی - مردمی به انتخاب شورایی محل.
 ۳. یک نفر نماینده سازمان دولتی یا عمومی در سطح محلۀ به شهروندان خدمت‌رسانی می‌کنند (در صورت وجود).
 ۴. نماینده شهرداری تهران به انتخاب شهردار ناحیه.
 ۵. نمایندگان داوطلب دو سازمان مردمی محلی دارای مجوز (شامل خیریه‌ها، مساجد و سازمان‌های مردم‌نهاد).
- (این کمیته به اختصار - هیأت امنای محلۀ - نامیده می‌شود). در این تحقیق، این گروه (مدیریت محلۀ (هیأت امنای محلۀ) مدنظر می‌باشد و مورد بررسی قرار گرفته است.

کارگروه‌های تخصصی - مردمی

در هر محلۀ، کارگروه‌های تخصصی در موضوعات ذیل از بین افراد صاحب صلاحیت تشکیل می‌شود:

۱. کارگروه اجتماعی، آموزش و توانمندسازی.
۲. کارگروه سلامت و محیط زیست.
۳. کارگروه فرهنگی و هنری.

۴. کارگروه مدیریت بحران و ایمنی.
۵. کارگروه ورزشی و اوقات فراغت.
۶. کارگروه امور خدماتی و رفاهی.

ساختار اجرایی

اجرا و نظارت وظایف واگذار شده به هیأت امنای در هر یک از محلات شهر تهران از طریق ساختار ذیل انجام می‌شود:

۱- مدیر محله

۲- بازرس

۳- کارگروه‌های تخصصی (همان؛ ۱۲-۸).

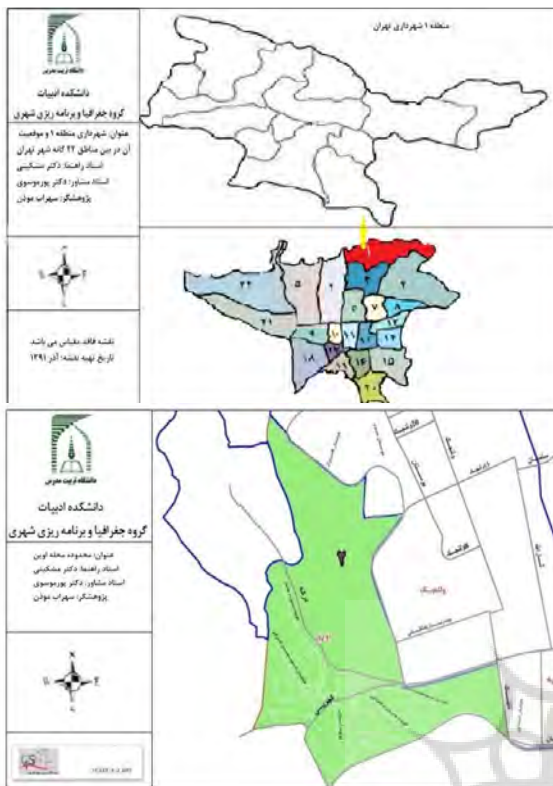
در پی تصویب دستورالعمل ساماندهی مشارکت‌های اجتماعی در محلات شهر تهران، این طرح با شکل‌گیری سرای محله و اقدامات دیگر در محله اوین به اجرا درآمد. در واقع این محله جزو اولین محلاتی بود که سرای محله در آن شکل گرفته و هیأت امنای انتخاب گردیدند و مدیریت محله شروع به کار کرد.

۴. روش‌شناسی تحقیق

در مقاله حاضر با توجه به موضوع پژوهش، روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. روش جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات به صورت اسنادی و پیمایشی خواهد بود. بدین‌سان با مطالعه منابع داخلی و خارجی برای مبانی نظری تحقیق، بررسی پیشینه و نظریاتی که پیرامون موضوع تحقیق بیان شده است، روش اسنادی و کتابخانه‌ای لحاظ خواهد شد و در روش میدانی از طریق پرسشنامه و مشاهده و مصاحبه داده‌های مورد نیاز جمع‌آوری خواهد شد. با توجه به فرضیات و اهداف، این تحقیق در پی ارزیابی شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در مدیریت محله اوین می‌باشد، جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کارشناسان ساکن در محله اوین و همچنین در ناحیه و منطقه (به شرط آشنایی و اشرافیت داشتن به محله اوین) است.

در ارتباط با حجم نمونه نیز برای انجام تحقیقاتی که داده‌های مورد نظر بایستی از طریق مصاحبه و پرسشنامه به وسیله کارشناسان مربوطه به دست آید، هیچ قانون صریح و قوی در این زمینه وجود ندارد و تعداد متخصصین، وابسته به فاکتورهای مختلفی می‌باشد؛ معمولاً تعداد نمونه در این موارد کمتر از ۵۰ نفر و در بیشتر موارد ۱۵ تا ۲۰ نفر است (احمدی، ۱۳۸۸؛ ۱۰۳). به همین خاطر و برای مستندسازی و بالا بردن اطمینان خاطر بیشتر از نتایج پرسشنامه، تعداد ۴۰ پرسشنامه میان کارشناسان امر توزیع گردید (منظور از کارشناس، افراد دارای مدرک کارشناسی مرتبط با حوزه شهر و برنامه‌ریزی شهری می‌باشد). در پژوهش‌هایی که جامعه آماری محقق کارشناسان و متخصصین می‌باشند، در صورتی که پژوهشگر بخواهد از بین جامعه، تعدادی نمونه انتخاب نماید، باید تا جایی که ممکن است از روش انتخاب تصادفی استفاده کند و در صورتی که جامعه فاقد چارچوب شناخته شده یا قابل دسترسی برای پژوهشگر باشد، می‌توان از روش غیرتصادفی و انتخابی استفاده نمود (حافظ‌نیا، ۱۳۸۹؛ ۱۶۲). روش نمونه‌گیری در این تحقیق، نمونه‌گیری تصادفی ساده بوده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

نقشه ۱: محدوده محله اوین در منطقه یک شهرداری تهران (منبع: نگارندگان)

برای آزمون فرضیات تحقیق از آزمون‌های آماری ANOVA و آزمون‌های تعقیبی TUKEY و DUNNET برای تأیید فرضیه نخست و آزمون T تک نمونه برای تأیید فرضیه دوم تحقیق استفاده شده است.

۵. شاخص‌های مورد استفاده در این تحقیق

به منظور معرفی و عمومی‌سازی مفهوم حکمروایی مطلوب شهری، طرح ابتکاری حکمروایی شهری (با همکاری برنامه توسعه سازمان ملل متحد) یازده اصل حکمروایی مطلوب شهری را اتخاذ کرده که توسط UNDP و UN-HABITAT در ارتباط با حکمروایی مطلوب شهری عنوان گردیده بود:

- مشارکت
- حاکمیت قانون
- شفافیت
- پاسخده بودن
- اجماع نظری
- برابری
- اثربخشی و کارایی
- مسئولیت
- بینش راهبردی
- تفویض مسئولیت به سطوح پایین
- امنیت (UN-HABITAT, 2002; 19-26).

کمیسیون بین‌المللی حکمروایی مطلوب شهری پیشنهاد می‌کند که

جدول ۱: شاخص‌ها و گویه‌های مورد استفاده برای سنجش وضعیت حکمروایی مطلوب شهری در محدوده مورد نظر

شاخص‌ها	گویه‌های مورد نظر
مشارکت	اتفاق فکر و مشورت، مشارکت در فعالیت عام المنفعه، مشارکت مردم در برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، مشارکت نهادهای مدنی و بخش خصوصی در برنامه‌ریزی، تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، جذب سرمایه‌گذاری خارج از محله، نظارت اهالی محله بر تصمیم‌گیری‌های مربوط به محله، ایجاد بستری برای فعالیت مردم، واگذاری اداره محله به خود محله، تفویض اختیار به مردم، تسهیل مداخله شهروندان در روند توسعه محله
پاسخگویی	پاسخگویی مدیریت محله به وظایف خود، برگزاری جلسات عمومی برای تشریح اقدامات، رضایتمندی از پاسخگویی مدیریت محله، ایجاد ساز و کاری برای انتقال نیازها و خواسته‌های اهالی محله به مسئولان رده بالا، پاسخ قانع‌کننده مدیران محله به مردم، رو راست بودن مدیران محله در ارائه برنامه‌ها، تشکیل جلسات عمومی برای در جریان قرار دادن اهالی محله، پاسخگو بودن مدیران محله به عنوان یک اصل و باور، نبود فعالیت‌های خودسروبی مسئولیت، جذب مشارکت از طریق پاسخگویی مدیران محله، همبستگی بین مردم و مسئولین از طریق پاسخگویی مدیران
مسئولیت‌پذیری	تلاش مدیران محله برای تشویق مردم به پذیرش مسئولیت، شایستگی مدیران محله در پذیرش مسئولیت، احساس مسئولیت مدیران محله، اعتراف مدیران محله به اشتباهات خود، پیگیری تحقق طرح‌های در دست اجرا، تمرکززدایی، مسئولیت‌پذیری مردم
قانونمندی	پارتی بازی و ... در کارهای اداری مربوط به محله، تأثیرگذاری گروه‌های صاحب نفوذ در تصمیم‌گیری‌های مربوط به محله (سنجش فساد)، شرکت افراد ذینفع در مدیریت محله، میزان پایبندی اهالی محله به قوانین و مقررات وضع شده، پایبندی مدیریت محله به حقوق اهالی محله، آگاهی و اطلاع مدیریت محله از حقوق شهروندی محله، پایبندی مدیریت محله به عرف و آداب و رسوم محله، التزام مدیریت محله به برابری در برابر قانون، آگاهی مدیریت محله از حقوق مکان زندگی، مقاومت مدیریت محله در برابر رفتارهای خلاف قانون اهالی محله
توافق جمعی	کار مشارکتی، موفقیت فعالیت‌های گروهی، هم‌سویی و هم‌فکری مدیران محله و اهالی محله، هم‌فکری مدیریت محله با سایر سازمان‌ها و نهادهای شهری، توافق جمعی بیشتر در نتیجه تعامل مدیریت محله با نهادهای دولتی، حمایت از منافع اکثریت گروه‌ها و طبقات اجتماعی، ایجاد ساز و کاری برای مشورت بین سازمان‌های رسمی توسعه شهری و شهروندان
عدالت محوری	عدالت در توزیع برابر و عادلانه امکانات محله، پارتی بازی و حق و ناحق کردن، دسترسی به فرصت‌های برابر و یکسان، انجام طرح‌های محله در زمان تعیین شده، توجه به منافع جمعی، فراهم شدن حقوق شهروندی، عضویت زنان در مدیریت محله، استفاده معقولانه از منابع و امکانات، عدالت جنسیتی
شفافیت	شفافیت در تصمیم‌گیری، شفافیت در ارائه عملکرد، صداقت در دادن اطلاعات، نظرخواهی از مردم نسبت به طرح‌ها، مصمم بودن به اجرای تصمیمات گرفته شده، اظهار نظر اهالی محله نسبت به عملکرد مدیریت محله
اثربخشی و کارایی	دائمی و مستمر بودن فعالیت‌های مدیریت محله، بهبود روش‌ها و اقدامات براساس دانش جدید، بهبود شیوه امور، در نظر داشتن رضایت، مشارکت مردم، کاهش هزینه‌ها و ارتقای کیفیت خدمات، رضایتمندی اهالی محله از اقدامات مدیریت محله، پوشش خدمات در سطح محله، واگذاری ارائه خدمات به بخش‌های دیگر جامعه، موثر بودن اقدامات مدیریت محله برای دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده، موثر بودن روند فعالیت‌های مدیریت محله

استفاده قرار گرفت.

۶. یافته‌های تحقیق

به منظور آزمون فرضیه نخست، ابتدا از طریق ANOVA به بررسی تفاوت میان شاخص‌ها پرداخته شد. نتایج حاصله از این آزمون به صورت جدول خروجی تحلیل واریانس در قالب جدول یک نشان داده شده است. همان‌طور که از جدول برمی‌آید، از آنجایی

حکمروایی مطلوب شهری با استفاده از اصولی همچون پایداری، تفویض مسئولیت به سطح پایین، برابری، کارایی، شفافیت و پاسخ‌گویی، التزام مدنی و شهروندی و امنیت مشخص شود که این اصول وابسته به هم و پشتیبان یکدیگر می‌باشند.

در نهایت با بررسی و مطالعات صورت گرفته در این تحقیق، هشت شاخص مشارکت، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری، قانونمندی، اجماع محوری، عدالت محوری، شفافیت و کارایی و اثربخشی مورد

که مقدار آماره F برابر با ۳۸/۹۵۸ با سطح معناداری ۰/۰۰۰ (آلفا کوچکتر از ۰/۰۵) می باشد، تفاوت معناداری میان شاخص ها وجود دارد؛

سیس به منظور نشان دادن تفاوت میان شاخص های کارایی و پاسخ گویی به عنوان شاخص هایی که از کارکرد بیشتری در شکل گیری الگوی مطلوب مدیریت محله کارکرد بیشتر داشته اند، از آزمون های تعقیبی TUKEY برای نشان دادن زیرمجموعه های همگن با میانگین آنها و DUNNETT به منظور بررسی تفاوت هر یک از شاخص های کنترل (در اینجا شاخص های کارایی و پاسخ گویی) با سایر شاخص ها، استفاده شده است.

جدول ۲: تحلیل واریانس مقایسه میانگین شاخص های حکمروایی مطلوب شهری در مدیریت محله مورد مطالعه (جدول ANOVA)

منبع واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
میان گروهی	۳۹/۹۸۴	۷	۴۲۶،۵	۳۸/۹۵۸	۰/۰۰۰
درون گروهی	۴۳/۴۵۶	۳۱۲	۰/۱۳۹	-	-
جمع کل	۸۱/۴۴۰	۳۱۹	-	-	-

با توجه به جدول ۳ که بر اساس آزمون TUKEY می باشد، مجموعه های که با هم همگن هستند، در یک طبقه قرار می گیرند؛ با توجه به این جدول شاخص های اثربخشی و پاسخ گویی با هم در یک مجموعه قرار گرفته اند و همچنین دارای بالاترین میانگین از بین سایر شاخص ها نیز می باشند.

آزمون تعقیبی DUNNETT که در قالب جداول ۴ و ۵ نشان داده شده، به بررسی یک گروه به عنوان گروه کنترل (در اینجا شاخص های کارایی و پاسخ گویی) و مقایسه سایر گروه ها با آن می پردازد. نتایج به دست آمده از این آزمون نشان می دهد که در جدول ۴، شاخص پاسخ گویی با همه شاخص ها (سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵) به جز شاخص کارایی تفاوت معناداری دارد؛ همچنین در جدول ۵ نیز شاخص کارایی با همه شاخص ها (سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵) به جز شاخص پاسخ گویی تفاوت معناداری دارد.

جدول ۳: زیرمجموعه های همگن با استفاده از آزمون TUKEY

شاخص	تعداد	آلفای زیرمجموعه ها - ۰/۰۵			
		۱	۲	۳	۵
مشارکت	۴۰	۳/۳۳۲۵			
قانونمندی	۴۰	۳/۴۲۲۵	۳/۴۲۲۵		
مسئولیت پذیری	۴۰	۳/۴۵۷۱	۳/۴۵۷۱		
عدالت محوری	۴۰	۳/۵۵۲۸	۳/۵۵۲۸		
شفافیت	۴۰	۳/۶۳۳۳	۳/۶۳۳۳		
اجماع محوری	۴۰	۳/۸۶۵۹	۳/۸۶۵۹	۴/۲۴۶۴	
پاسخ گویی	۴۰				۴/۲۷۵۰
کارایی	۴۰				

بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده از جداول شماره ۲، ۳ و ۴، ۵ می توان چنین بیان کرد که در مدیریت محله اوین شاخص های پاسخ گویی و اثربخشی از کارکرد بیشتری برخوردار بوده و بدین ترتیب فرضیه بالا تأیید می گردد.

به منظور بررسی وضعیت مدیریت محله اوین از لحاظ شاخص های حکمروایی مطلوب شهری (فرضیه دوم تحقیق)، ابتدا میزان هر یک از شاخص های هشتگانه با استفاده از آزمون T تک نمونه ای مورد سنجش قرار گرفت و در نهایت به منظور بررسی وضعیت محله مورد مطالعه در حالت کلی نیز از آزمون T تک نمونه ای استفاده گردید.

جدول ۴: آزمون DUNNETT برای بررسی تفاوت میان شاخص پاسخ گویی با سایر شاخص ها

کد (I)	کد (J)	تفاوت میانگین (I-J)	خطای استاندارد	سطح معناداری
۲	۱	-۹/۲۰۰	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۳	۱	-۱۸/۳۲۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۴	۱	-۰/۳۰	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۵	۱	-۱۲/۸۰۰	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۶	۱	-۱۰/۵۵۰	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۷	۱	-۲۰/۷۲۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۸	۱	۰/۲۲۵	۰/۷۵۱	۱/۰۰۰

جدول ۵: آزمون DUNNETT برای بررسی تفاوت میان شاخص کارایی با سایر شاخص ها

کد (I)	کد (J)	تفاوت میانگین (I-J)	خطای استاندارد	سطح معناداری
۱	۸	-۹/۴۲۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۲	۸	-۰/۲۲۵	۰/۷۵۱	۱/۰۰۰
۳	۸	-۱۸/۵۵۰	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۴	۸	-۸/۵۲۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۵	۸	-۱۳/۰۲۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۶	۸	-۱۰/۷۷۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰
۷	۸	-۲۰/۹۵۰	۰/۷۵۱	۰/۰۰۰

۶.۱.۶. مشارکت

مقایسه حد متوسط گویه های مورد بررسی در ارتباط با شاخص مشارکت با میانگین وضع موجود از دیدگاه کارشناسان نشانگر آن است که میانگین وضع موجود بیشتر از حد متوسط گویه ها بوده و بین میانگین وضع موجود و حد متوسط گویه ها اختلاف ۳/۳

جدول ۶: بررسی وضعیت شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری در محدوده مورد مطالعه با استفاده از آزمون T تک نمونه

ردیف	شاخص	حد متوسط گویه‌ها	میانگین وضع موجود	اختلاف میانگین	سطح معناداری
۱	مشارکت	۳۰	۳۳/۳	۳/۳	۰/۰۰۰
۲	پاسخگویی	۳۳	۴۲/۵۲	۹/۵۲	۰/۰۰۰
۳	مسئولیت‌پذیری	۲۱	۲۴/۲۰	۳/۲	۰/۰۰۰
۴	قانونمندی	۳۰	۳۴/۲۲	۴/۲۲	۰/۰۰۰
۵	اجماع محوری	۲۱	۲۹/۷۲	۸/۷۲	۰/۰۰۰
۶	عدالت محوری	۲۷	۳۱/۹۷	۴/۹۷	۰/۰۰۰
۷	شفافیت	۱۸	۲۱/۸۰	۳/۸	۰/۰۰۰
۸	اثربخشی	۳۰	۴۲/۷۵	۱۲/۷۵	۰/۰۰۰
مجموع	شاخص‌های هشتگانه حکمروایی مطلوب شهری	۲۱۰	۲۶۰/۵۲	۵۰/۵۲	۰/۰۰۰

وجود دارد. بنابراین چنین می‌توان استنباط کرد که مدیریت محله اوین از نظر شاخص مشارکت در وضعیت نسبتاً خوبی قرار دارد.

۶.۲. شاخص پاسخ‌گویی

بررسی جدول ۶ نشان می‌دهد که در ارتباط با شاخص پاسخ‌گویی، بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود به میزان ۹/۵۲ مقدار اختلاف وجود دارد و این مقدار نشانگر وضعیت مطلوب این شاخص در مدیریت محله اوین می‌باشد.

۶.۳. شاخص مسئولیت‌پذیری

با توجه به جدول ۶ که در آن وضعیت شاخص مسئولیت‌پذیری آورده شده می‌توان مشاهده کرد که با توجه به اختلاف بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود این شاخص نیز از وضعیت نسبتاً خوبی در محدوده مورد مطالعه برخوردار می‌باشد.

۶.۴. شاخص قانونمندی

مقایسه حد متوسط گویه‌های مورد بررسی در ارتباط با شاخص قانونمندی با میانگین وضع موجود از دیدگاه کارشناسان نشانگر آن است که میانگین وضع موجود بیشتر از حد متوسط گویه‌هاست و بین میانگین وضع موجود و حد متوسط گویه‌ها اختلاف ۴/۲۲ وجود دارد. بنابراین چنین می‌توان استنباط کرد که مدیریت محله اوین از نظر شاخص قانونمندی در وضعیت خوبی قرار دارد.

۶.۵. شاخص توافق جمعی (اجماع محوری)

شاخص اجماع محوری نیز از وضعیت خوبی در مدیریت محله اوین برخوردار می‌باشد؛ چرا که با توجه به مقدار اختلاف بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود که به میزان ۸/۷۲ مقدار می‌باشد، می‌توان به این امر پی برد.

۶.۶. شاخص عدالت محوری

اختلاف موجود بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود به مقدار ۴/۹۷ نشانگر این امر می‌باشد که این شاخص از نظر کارشناسان در وضعیت خوبی در محدوده مورد مطالعه قرار دارد.

۶.۷. شاخص شفافیت

مقایسه حد متوسط گویه‌های مورد بررسی در ارتباط با شاخص شفافیت با میانگین وضع موجود از دیدگاه کارشناسان نشانگر آن است که میانگین وضع موجود بیشتر از حد متوسط گویه‌هاست و بین میانگین وضع موجود و حد متوسط گویه‌ها اختلاف ۳/۸ وجود دارد. بنابراین چنین می‌توان استنباط کرد که مدیریت محله اوین از نظر شاخص شفافیت در وضعیت نسبتاً خوبی قرار دارد.

۶.۸. شاخص کارآیی و اثربخشی

بررسی جدول ۶ نشان می‌دهد که در ارتباط با شاخص کارآیی و اثربخشی، بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود به میزان ۱۲/۷۵ مقدار اختلاف وجود دارد و این مقدار نشانگر وضعیت مطلوب این شاخص در مدیریت محله اوین می‌باشد.

۶.۹. سنجش کلی وضعیت مدیریت محله مورد مطالعه از لحاظ شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری

برای اطمینان از وضعیت کل حکمروایی مطلوب شهری در محدوده مورد مطالعه، همه شاخص‌های آن را ترکیب کرده (کامپیوت شده) و به وسیله آزمون T-TEST فرضیه دوم تحقیق مورد آزمون قرار گرفت (جدول ۶)، براساس داده‌های این جدول، از آنجایی که متغیر حکمروایی مطلوب شهری در محدوده مورد مطالعه، مقدار ۵۰/۵۲ از حد متوسط میانگین‌ها بالاتر بوده و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، کارشناسان در کل، وضع این متغیر را در مدیریت محله اوین مثبت ارزیابی کرده و فرض تحقیق تأیید می‌گردد.

۷. نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از مباحث نظری تحقیق نشان می‌دهد: - مدیریت شهری به شکل سنتی با توجه به پیچیده‌تر شدن مسائل و مشکلات شهری، جوابگوی مدیریت و اداره بهینه شهرها نمی‌باشد؛ به همین دلیل در سال‌های اخیر رویکردهای

متعددی در حوزه مدیریت شهری به منظور عملکرد بهینه این مدیریت مطرح شده که از جمله مهمترین این رویکردها می‌توان به حکمروایی مطلوب شهری و مدیریت محله اشاره کرد.

- اگرچه مفهوم حکمروایی مطلوب شهری بر همیاری میان دولت و جامعه مدنی مبتنی است، اما این مفهوم برای اصل بنیادین استوار است که دولت‌ها، به جای آنکه به تنهایی مسئولیت کامل اداره جوامع شهری را به عهده گیرند، بهتر است در کنار مردم، جامعه مدنی و بخش خصوصی به عنوان یکی از نهادها یا عوامل، مسئول اداره جامعه شهری محسوب شوند، با این تعبیر حکومت تسهیل کننده و زمینه‌ساز توسعه جامعه شهری می‌شود.

- سه نهاد دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی، زمینه‌ساز حکمروایی مطلوب شهری هستند. هر یک از سه نهاد یادشده دارای کارکردها و وظایف خاصی بوده که از ترکیب متناسب آن‌ها می‌توان انتظار داشت، حکمروایی مطلوب شهری به وجود آید. دولت با در دست داشتن ابزار اعمال قدرت به تنظیم قوانین و متعادل کردن روابط نهادهای مدنی می‌پردازد، جامعه مدنی، تسهیل‌کننده تعاملات میان اجتماع و سیاست است، بخش خصوصی، شغل و درآمد ایجاد می‌کند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که سه عنصر قدرت، نفوذ و پول حاصل کارکرد هر یک از نهادهای یادشده بوده که از تعامل منطقی سه نهاد گفته شده، ارزش‌های اساسی جامعه یعنی آزادی، عدالت، رفاه و امنیت تحقق می‌یابد و در نهایت توسعه پایدار انسانی نهانی می‌شود.

- نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد نهادها و تشکلهای مردمی قادر هستند به منزله پل ارتباطی بین سازمان‌های دولتی و ساکنین شهرها و ارائه‌کننده خدمات شهری باشند؛ شکل‌گیری مدیریت محله می‌تواند در صورت فراهم شدن بستر مناسب برای این نهاد مردمی، به بهترین نحو به منزله پل ارتباطی بین شهروندان، ارگان‌های شهری و سازمان‌های دولتی و فراهم‌کننده خدمات شهری باشد. چرا که مدیریت محله و محله‌محوری می‌تواند از یک طرف خلاء و شکاف بین نهادهای دولتی و شهروندان را پر کند و از طرف دیگر به منزله اجرایی‌ترین ابزار برای مشارکت شهروندان در اداره امور مربوط به خود باشد. نتیجه‌گیری از یافته‌های تحلیلی تحقیق نیز بیان‌کننده این نکات می‌باشد که:

برای فرضیه نخست تحقیق که در پی تأیید شاخص‌های کارایی و پاسخ‌گویی به عنوان شاخص‌هایی که از کارکرد بیشتری در شکل‌گیری الگوی مطلوب مدیریت محله عملکرد داشته‌اند، از آزمون ANOVA و آزمون‌های تعقیبی TUKEY و DUNNET استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون‌ها به طور خلاصه این چنین بود: ابتدا برای آزمون این فرضیه بایستی تفاوت میان شاخص‌ها بررسی شود، برای اثبات این امر از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد و از آنجایی که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بود، این امر تأیید گردید، در همین ارتباط برای نشان دادن جزئیات بیشتر و اینکه وضعیت هر شاخص با شاخص‌های دیگر در چه وضعیتی قرار دارد، از آزمون TUKEY استفاده گردید. جدول حاصل از این آزمون نشان داد همه شاخص‌ها به جز دو

شاخص اثربخشی و پاسخ‌گویی با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. سپس از طریق آزمون TUKEY زیرمجموعه‌های همگن مشخص شد؛ نتیجه به دست آمده نشان داد با توجه به اینکه دو شاخص اثربخشی و پاسخ‌گویی دارای بالاترین میانگین نیز بودند، در یک زیرمجموعه قرار گرفتند. در نهایت برای تأیید این فرضیه آزمون تعقیبی DUNNET به کار گرفته شد. در این آزمون با تعریف شاخص‌های اثربخشی و پاسخ‌گویی به عنوان شاخص‌های کنترل به مقایسه شاخصهای دیگر با این دو شاخص پرداخته شد، نتایج به دست آمده که به صورت دو جدول مجزا بود، نشان داد هر یک از شاخص‌ها با شاخص کنترل (به جز دو شاخص اثربخشی و پاسخ‌گویی به صورت متناظر) باهم تفاوت معناداری دارند. با استناد به این آزمون‌ها فرضیه تحقیق تأیید گردید و نشان داده شد که کارشناسان امر دو شاخص کارایی و پاسخ‌گویی را به عنوان شاخص‌هایی که بیشترین عملکرد را در شکل‌گیری الگوی مطلوب مدیریت محله داشته‌اند، تأیید کردند.

از این‌رو می‌توان چنین جمع‌بندی کرد که شاخص‌های اثربخشی و پاسخ‌گویی که به ترتیب به دنبال بیشترین رضایتمندی شهروندان از خدمات ارائه شده و افزایش پاسخ‌گویی مدیریت محله اوین می‌باشند، دارای بالاترین عملکرد در شکل‌گیری الگوی مطلوب مدیریت محله بوده است.

فرضیه دوم این تحقیق در ارتباط با سنجش وضعیت مدیریت محله اوین از لحاظ شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری بود. با توجه به اینکه میانگین وضع موجود همه شاخص‌ها به طور مجزا و به صورت کلی بالاتر از حد متوسط گویه‌ها بوده و sig کمتر از ۰/۰۵ بدست آمد، پس فرضیه دوم تحقیق تأیید گردید. در این بین با بررسی هر یک از شاخص‌ها به صورت مجزا اطلاعات زیر به دست آمد:

۱- اختلاف بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود در رابطه با شاخص مشارکت به مقدار ۳/۳ می‌باشد؛ اگرچه این شاخص در محدوده مورد مطالعه از وضعیت نسبتاً خوبی برخوردار می‌باشد ولی با توجه به این امر که به جرأت می‌توان گفت اجرای طرح مدیریت محله به منظور مشارکت هر چه بیشتر شهروندان در امور محل زندگی خود می‌باشد، بازهم مشارکت آن چنان که انتظار می‌رفت، جایگاه واقعی خود را در این زمینه پیدا نکرده است. شاید این امر و عدم استقبال شهروندان از امر مشارکت، ناشی از بی‌اعتمادی مردم به سازمان‌های دولتی و عمومی در این زمینه باشد.

۲- با توجه به اختلاف بالای بین حد متوسط گویه‌ها با میانگین وضع موجود در ارتباط با شاخص پاسخ‌گویی که به میزان ۹/۵۲ مقدار می‌باشد می‌توان این گونه استنتاج کرد که کارشناسان امر وضعیت این شاخص را در مدیریت محله مورد مطالعه دارای وضعیت مطلوبی ارزیابی کرده‌اند و پاسخ‌گویی مدیران محله را قابل قبول ارزیابی کرده‌اند.

۳- شاخص مسئولیت‌پذیری که نشان‌دهنده مسئول بودن و پذیرش مسئولیت مدیران می‌باشد نیز از وضعیت نسبتاً خوبی در مدیریت محله اوین برخوردار بود؛ با توجه به اینکه اختلاف میان

حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود که به مقدار ۳/۲ به دست آمد، این امر نشانگر مسئول بودن مدیران محله اوین می‌باشد.

۴- یکی از جنبه‌های بسیار مهم هر سازمان و نهادی از جمله نهادها و سازمان‌های شهری، وجود قوانین کارآمد، رعایت عادلانه چارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن دست افراد غیر مسئول از تصمیم‌گیری‌هاست؛ که این موارد در چارچوب شاخص قانونمندی می‌گنجد. نتایج حاصل از آزمون تحقیق نشان داد که مدیریت محله اوین نیز از نظر رعایت اصول قانونمندی در وضعیت خوبی قرار دارد.

۵- ایجاد توافق و رسیدن به نظرات مشترک برای اداره امور بهتر شهرها میان مدیران و مسئولین سازمان‌های مختلف شهری با یکدیگر از جمله اصول مهم مدیریت شهری و مدیریت در سطح خرد (مدیریت محله) می‌باشد؛ شاخص اجماع محوری (توافق جمعی) بیان کننده این اصل مهم مدیریتی می‌باشد. مدیریت محله اوین نیز در ارتباط با این شاخص، با توجه به مقدار اختلاف بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود از وضعیت خوبی برخوردار می‌باشد.

۶- ایجاد فرصت‌های برابر برای همه ساکنین شهر در زمینه ارتقای وضعیت رفاهی‌شان و اجرای عدالت بایستی در همه عرصه‌های مختلف مدیریت شهری از بالاترین سطح تا پایین‌ترین سطح از اولویت‌های اصلی مدیران باشد تا همه شهروندان بتوانند به خدمات ارائه شده دسترسی پیدا کنند. مدیریت محله اوین با توجه به مقدار اختلاف به دست آمده بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود (به مقدار ۴/۹۷) دارای وضعیت خوبی است.

۷- گردش آزاد اطلاعات و سهولت دسترسی به آن و وضوح اقدامات و آگاهی شهروندان از روند تصمیمات مدیریتی و به عبارت دیگر داشتن شفافیت در مدیریت، مانع از پنهان‌کاری مدیران و در نتیجه بروز فساد می‌شود. مدیریت محله اوین با داشتن این ویژگی دارای روند مدیریتی شفاف در مدیریت خود می‌باشد.

۸- ارائه بهینه خدمات، رضایتمندی شهروندان از خدمات ارائه شده، پوشش خدمات ارائه شده و مؤثر بودن اقدامات از مهمترین ویژگی‌های یک مدیریت شهری و مدیریت محله مطلوب می‌باشد که شاخص اثربخشی و کارایی در برگیرنده این ویژگی‌ها می‌باشد. در مدیریت محله اوین شاخص کارایی و اثربخشی دارای بالاترین میانگین اختلاف به مقدار ۱۲/۷۵ بین حد متوسط گویه‌ها و میانگین وضع موجود بین سایر شاخص‌ها بوده است و از این لحاظ بهترین وضعیت را میان سایر شاخص‌ها از نظر کارشناسان به دست آورده است.

۹- در نهایت به منظور آزمون کل شاخص‌ها به منظور بررسی وضعیت این شاخص‌ها در مدیریت محله اوین، کل شاخص‌ها را باهم ترکیب کرده و از طریق آزمون T-TEST به بررسی آن پرداخته شد. نتیجه به دست آمده نشانگر این بود که مدیریت محله اوین با توجه به اختلاف بالای بین حد متوسط گویه‌ها با میانگین وضع موجود (۵۰/۵۲) مقدار، در وضعیت خوبی قرار دارد.

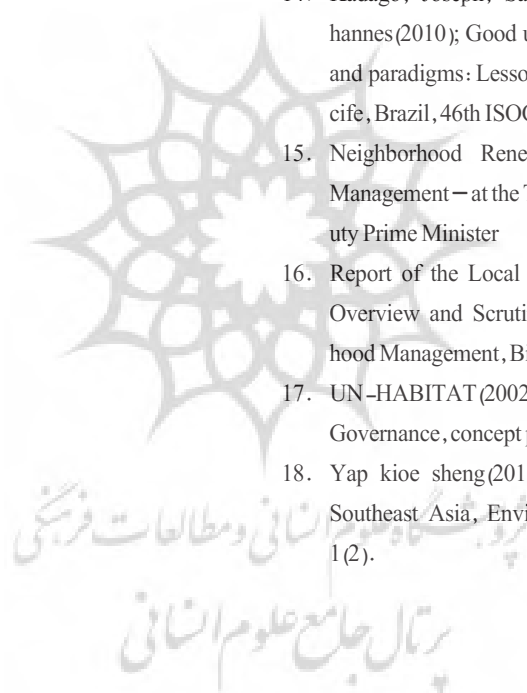
۸. پیشنهادها بر مبنای یافته‌های تحقیق

- همانطور که در بحث یافته‌های استنباطی اشاره شد، علیرغم ایجاد مدیریت محله برای مشارکت بیشتر شهروندان، باز این زمینه چندان جنبه عملی به خود نگرفته است. اولین پیشنهاد این تحقیق نیز در این زمینه می‌باشد که جنبه مشارکت بیشتر در مدیریت محله مورد توجه قرار گیرد و تقویت شود.
- همانطور که در بحث آشنایی با محدوده مورد مطالعه در بحث مدیریت محله در شهر تهران اشاره شد، این مدیریت بیشتر در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی فعال می‌باشد. پیشنهاد می‌شود با ایجاد سازوکاری بستر فعالیت‌های دیگر از جمله فعالیت در زمینه اقتصادی فراهم شود (بحث واگذاری بیشتر فعالیت‌ها به مدیریت محله).
- تعیین وضعیت مدیریت محله‌ای در قوانین مدیریت شهری در کشور.
- تعامل هرچه بیشتر نهادها و سازمان‌های دولتی و عمومی با نهاد مدیریت محله.
- رفع موانع، مشکلات و محدودیت‌های اداری، مالی و اجرایی موجود بر سر راه مدیریت محله.
- تعیین جایگاه حقوقی مدیریت محله و نحوه تعاملات اداری مدیران با شهرداری و سایر ارگان‌ها.
- پیشبینی و تضمین بودجه و منابع مالی کافی برای اجرا و تحقق برنامه‌های مدیریت محلی.

منابع:

۱. احمدی، نسیم (۱۳۸۸)؛ معرفی و نقد روش دلفی، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۲
۲. پورعاشور، مهدی (۱۳۹۰)؛ بررسی تأثیر نظام مدیریت محله‌ای در شهرداری منطقه ۷ تهران با مشارکت شهروندی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج
۳. پورمحمدی، محمدرضا؛ حسین‌زاده دلیر، کریم؛ پیری، عیسی (۱۳۹۰)؛ حکمروایی مطلوب شهری بر بنیان سرمایه اجتماعی: آزمون نظم نهادی- فضایی ارتباطی و فاعلیت‌مندی غیراقتصادی، مطالعه موردی: کلانشهر تبریز، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال اول، ماره اول
۴. حیاتی، عقیل (۱۳۸۹)؛ ارزیابی مولفه‌های هویتبخش محلات شهری (در محله اوین شهری)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس
۵. ذاکری، هادی (۱۳۸۹)؛ مجموعه آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های ساماندهی مشارکت‌های اجتماعی در محلات شهر تهران، معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، انتشارات مدبران
۶. شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰)؛ مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸
۷. محقر، علی، شفیعی، حسن (۱۳۸۷)؛ مدیریت محلی و توسعه

- پایدار محلی شهری، مجموعه مقالات همایش توسعه محله ای، جلد سوم: مدیریت توسعه محله ای
www.amar.org.ir؛ (۱۳۹۰)
۸. مرکز آمار ایران
 ۹. معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه یک (۱۳۸۹)؛ سند راهبردی محلات منطقه یک، محله اوین
 ۱۰. معصومی، سلمان (۱۳۹۰)؛ مدیریت توسعه مشارکت های محله ای در راستای پایداری کلان شهر با تأکید بر حکمروایی خوب، دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
 ۱۱. هاشمی، سید مناف، رفیعیان مجتبی، حسین پور سید علی (۱۳۹۰)؛ سیاست های مدیریت شهری در کشورهای مختلف: رویکردهای راهبردی- فراتحلیلی- یکپارچگی شهری، انتشارات طحان، تهران
 ۱۲. نوبری، نازک؛ رحیمی، محمد (۱۳۸۹)؛ حکمرانی خوب شهری، یک ضرورت تردید ناپذیر. دانش شهر، شماره ۱۱
 13. Department for Communities and Local Government (2011); Factsheet 6; Neighborhood Management
 14. Kadago, Joseph, Sandholz Simone, Hamhaber Johannes (2010); Good urban governance, actors relations and paradigms: Lessons from Nairobi, Kenya, and Recife, Brazil, 46th ISOCARP Congress
 15. Neighborhood Renewal Unit (2006); Neighborhood Management – at the Turning Point?, Office of the Deputy Prime Minister
 16. Report of the Local Services and Community Safety Overview and Scrutiny Committee (2011); Neighborhood Management, Birmingham City Council
 17. UN-HABITAT (2002); The Global Campaign on Urban Governance, concept paper, 2nd Edition, Nairobi
 18. Yap kioe sheng (2010); Good Urban Governance in Southeast Asia, Environment and Urbanization Asia; 1 (2).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی